

TÓTH ISTVÁN BÍRÓ BOTJA

ÍRTA: Nagy Anita Ágnes

Rákospalota újkori történetének egyik legfontosabb tárgyi örökségét választottuk bemutatásra a várossá válás 95. évfordulójának szentelt számban. Tóth István (1823-1908) bíróbójának aligha lehetne méltóbb emléket választani.

Tóth István rákospalotai bíró emblemikus alakja országszerte ismert volt. 41 éves bírósága alatt a település óriási változásokon ment át: az autentikus falu alig ötven év alatt vált a várossá válás feltételeinek egyre inkább eleget tevő településsé. Talán az ő személye jelentette az állandóságot és folyamatosságot a lakosság számára, hiszen olyan események zajlottak le, amelyek alapjaiban rengették meg a földhöz erősen ragaszkodó parasztság világát. Az ófalu zárt közössége a vasút megjelenésével egyre több „gyanús” idegennel találkozott. A földet parcellázni kezdték és sorra nőttek ki az új településrészek és jelent meg az új látás- és gondolkodásmódú polgári és munkásréteg. Tóth István, mint bíró a régi jól ismert világrendhez tartozott. Ebben a világban a bíró tekintélye megkérdőjelezhetetlen volt, hatalmát a bírói pálca (vékonyabb) vagy bot (vastagabb), a bírói szék jelképezte. A gömbben végződő bot, akár a korábbi uralkodói jogar rokona is lehet. Tóth István idején már valós fenytésre, büntetésre nem használták, de korábban bizony a gyakorlatban is alkalmazták a problémás ügyek rendezésénél. Ő volt a település utolsó előtti bírójának egyike.

A bíró, a falu vezetője volt, őt csak az előljáróság, a tanács tagjai választhatták meg, vagy közfelkiáltással, vagy név szerinti szavazás-

sal. Az új bírónak a régi átadta a bírópalcát, a falu ládájának kulcsát és a falu pecsétjét. A 19. század második felében országosan szabályozták a bíróválasztás menetét és a bíró jogkörét. Háromévenként választottak bírót, ekkor a járás főszolgabírája három embert jelölt. Ebből a választópolgárok a nekik legjobban megfelelőre szavazhattak. Személyével kapcsolatban elvárás volt, hogy igazságos, jószívű, józan, szorgalmas, erkölcsös és példaadó életvitelű legyen. Feladata három területre terjedt ki. A község autonóm igazgatását irányította, és végrehajtotta a tanács, az előljáróság határozatait. Másodszor a megyei, az országos rendelkezéseknek, törvényeknek a faluban érvényt szerzett, végül egy viszonylag szűk körben bíraskodott is, mely nagyobbrészt mezei tolvajlásokra, békítő eljárásokra, kisebb birtokperek eligazítására, a rendetlenkedők megsabályozására terjedt ki.¹

A választott műtárgyat Tóth István 35 éves pályafutása alkalmából kapta. A múzeum 1978-ban leltározta be és egy levél tanúsága szerint az akkori répcevisi (Győr-Moson-Sopron megye) iskolaigazgató ajándékozta. Hogy hogyan került hozzá, ilyen messze eredeti keletkezési helyétől, sajnos már a múlt homályába vész.

93 cm hosszú, nemes anyagokból készült, ahogy az alkalomhoz illett. A pálca maga kígyófából – tigrisfának is hívják – készült, amely csak Közép-Amerikában őshonos. Nevét különleges rajzolatáról kapta. Gyakran használták fel sétatálcákhoz. „A legkeményebb, legnehezebb és legszívósabb fák egyike. Húzás elleni szilárdsága

1 Balassa Iván – Ortutay Gyula: Magyar Néprajz.

a kovácsvaséval vetekszik” – írja a Pallas Nagylexikona, amely szavak akár magát Tóth Istvánt is jellemezhetnék. Legalábbis így él még a ma élők emlékezetében is. Ezüst markolata a pálcán részen növényi motívumokkal díszített, felülete pontírozott, feje sima felületű gömbben végződik. Az indás levelek közé egy díszszalagot véstek, amelyen a következő felirat olvasható:

TÓTH ISTVÁN 35 ÉVES BÍRÓSÁGÁNAK EMLÉKÉRE/A RÁKOS PALOTAI CASINO 1901 JANUÁR 19.

A vésett időpont kérdéseket vet fel. Élete történéseit elég jól ismerjük, mert nyugalmazása után 1904-ben megírta emlékiratait, nagy hiányossága azonban a dokumentumnak, hogy a pontos dátumokat nem jegyezte le az író, csak néhány utalás alapján következtethetünk arra, hogy mikor is volt bíró Tóth István a faluban. Az emlékirat zárszavában ő maga jegyzi: *„A hosszu 41 évi bíróságom befejezése 1903. év*

Tóth István bíró a cikkünkben is szereplő bottal a kezében

(FORRÁS: TÓTH ISTVÁN VOLT BÍRÓ ÉLETRAJZA RÁKOSPALOTA, 1904)

december végével történt.”² Az ajándékot illetően így ír: „... 78 éves koromra s a tisztességes multam tekintetbe vétele mellett 400 forint évfizetéssel újra megválasztódtam, közfelkiáltással és a Kaszinó egyesület, melynek fennállása óta rendes tagja vagyok, a 35 éves birói működésem idejét ünnepélyesen eltartották és egy szép ezüstbunkós botot feldíszítve virágcsokrok özöne közt nyújtották át...”³ Az ajándékot 35 éves folyamatos bírósága alkalmával kapta, tehát 1866-tól töltötte be megszakítások nélkül ezt a tisztséget, majd újra megválasztották még három évre. De akkor még mindig hiányzik 3 év a 41-ből. Pesthy Figyes adatgyűjtéséből tudjuk, hogy 1864-65-ös évben egy bizonyos Juhász György volt a bíró.⁴ Ha őt is 3 évre választották, akkor 1862 előtt még lehetett valamikor bíró Tóth István 3 évig. Hogy pontosan mikor, hogy közvetlen Juhász előtt volt ez a 3 év, nem tudjuk, de ifjú korára való tekintettel, feltételezhetjük, hogy nem esett messze ettől az évszámtól.

Ő maga, életrajzában egy másik helyen, így emlékezett az eseményre, s valószínűleg tévesen írt 1904-et: *„... január 17-én a rákospalotai Kaszinó összes tagjai által nagy ünnepélylyel tartott 35 éves bíróságom jubileuma, a mely alkalommal szépen fehérbe öltözött 12 koszorús leányka által voltam szépen betanult versekkel üdvözölve, akik közül egy fiucska által nyújtott felbokrétázott kigyófából készült ezüstbunkóju biro bottal lettem emlékként megtisztelve, ezen felirással: Tóth István 35 éves bírósága emlékére a rákospalotai Kaszinó 1904. január 19.”⁵*

Tóth István legismertebb portréján a botot kezében tartva ül.

2 Tóth István: Tóth István volt bíró életrajza. Rákospalota, 1904; Szerk. Vámbéri Gusztáv. Budapest, 1984. 79. o.

3 uo. 56. o.

4 Pesthy Frigyesnek köszönhetően, aki a 19. század 60-as éveiben elhatározta, hogy összegyűjti Magyarország földrajzi elnevezésait, ránk maradt a rákospalotára kiküldött kérdőív, amelyet kitöltve küldtek vissza a történésznek és Juhász György bíró szignózt. Ebből tudjuk, hogy 1863–65-ig ő lehetett a falu bírójá. 1866-tól pedig Tóth István kezdte meg 38 évig tartó folyamatos pályafutását.

5 Tóth István: Tóth István volt bíró életrajza. Szerk. Vámbéri Gusztáv. Budapest, 1984. 59. o.